

МІЖНАРОДНІ КОНКУРЕНТНІ ВІДНОСИНИ КРАЇН В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНОГО ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

У статті проаналізовано рейтинги конкурентоспроможності та їх зміни в провідних країн світу, країн Східної Європи та окремих пострадянських країн. Доведено, що в умовах глобалізації концепція міжнародної конкурентоспроможності набуває все більшого значення. Виявлено залежність між рівнями конкурентоспроможності та окремими макроекономічними показниками. Встановлено, що інноваційна складова є однією з вирішальних, яка визначає рівень національної конкурентоспроможності. Ключові слова: міжнародна конкурентоспроможність, економічна глобалізація, міжнародна конкуренція, індекс конкурентоспроможності бізнесу, індекс глобальної конкурентоспроможності.

В статье проанализированы рейтинги конкурентоспособности и их изменения, у ведущих стран мира, стран Восточной Европы и отдельных постсоветских стран. Доказано, что в условиях глобализации концепция международной конкурентоспособности приобретает все большее значение. Обнаружена зависимость между уровнями конкурентоспособности и отдельными макроэкономическими показателями. Установлено, что инновационная составляющая является одной из решающих, которая определяет уровень национальной конкурентоспособности. Ключевые слова: международная конкурентоспособность, экономическая глобализация, международная конкуренция, индекс конкурентоспособности бизнеса, индекс глобальной конкурентоспособности.

Ratings of competitiveness and their changes in the world leading countries along with the countries of Eastern Europe and certain post-Soviet countries are analyzed. It is proved that the concept of international competitiveness has become increasingly important in conditions of globalization. Dependence between the levels of competitiveness and certain macroeconomic indicators is defined. It is determined that innovative component is one of the key elements that defines the level of national competitiveness. Keywords: international competitiveness, economic globalization, international competition, Business Competitiveness Index, Global Competitiveness Index.

Постановка проблеми. Тенденції світової економіки під час та після фінансово-економічної кризи спричинили нові проблеми управління та регулювання для політиків, фінансистів, економістів усього світу, в тому числі й розвинутих країн. Все більш актуальним для них стає питання запобігання посилення економічної кризи й виведення економіки країни з рецесії та утримання завойованих конкурентних позицій. Хоча застосовані антикризові заходи дозволили утримати країнам-лідерам свої ніші у світовій економіці, але зростає необхідність виявлення тих умов та чинників, які сприяли б подальшому економічному розвитку та зростанню й зміцнили б конкуренту позицію країни у світовій економіці. Дослідження міжнародної конкурентоспроможності країн дає можливість не тільки оцінити стан й тенденції економічного розвитку окремих країн, а й дозволяє оцінити їх вплив на усі сфери життя, зокрема, соціальну, політичну, законодавчу, науково-технічну, інформаційну та навіть культурну. Виявлення чинників успіху, умов, що сприяли завоюванню високого рівня національної

конкурентоспроможності країн-лідерів на міжнародній арені, дасть можливість країнам, що розвиваються й мають невисокі рівні конкурентоспроможності, визначити напрямки та заходи, застосування яких сприятиме їх економічному розвитку та зміцненню конкурентної позиції.

Аналіз останніх публікацій. Концепція міжнародної конкурентоспроможності – один з найбільш динамічних напрямів сучасної міжнародної економіки, який привертає увагу економістів, політиків, науковців всього світу. Вагомий внесок у розвиток міжнародної конкурентоспроможності здійснено М. Портером, професором Harvard Business School [14]. Серед провідних зарубіжних фахівців також можна виділити М.Дюранд та К. Гіорно, Н. Шнабель, Г. Герєффі [1, 2, 3]. Значну увагу дослідженню конкурентоспроможності країн та розвитку методів її оцінки приділяють також і вітчизняні учені. Партнером Світового Економічного Форуму є Центр соціально-економічних досліджень, одним з напрямків наукової діяльності якого є проект «Аналіз поточних тенденцій», у межах якого досліджуються питання глобальної конкурентоспроможності. Стан та перспективи підвищення конкурентоспроможності України є важливим напрямом досліджень Інституту економіки та прогнозування НАН України. Серед фахівців, що працювали у даному напрямі слід виділити Бородіна О. М. , Бурлай Т. В. , Гончара Н. Ю., Дубровського І. І., Крючкову І. В., Кузнецову Л. І., Ліанову Е. М., Лір В. Е., Лісогор Л. С., Луїну І. О. та ін. [11]. Методичні аспекти оцінки національної конкурентоспроможності висвітлюються у роботах Антонюк Л.Л., Головченко Н.З, Данейко П. В., Манцуров І.Г., Уніят А. В., Швець І. та ін. [8, 9, 10, 12, 15, 16].

Невирішена раніше частина загальної проблеми. Не зважаючи на високу зацікавленість науковців аспектами аналізу конкурентоспроможності країн та оцінки міжнародних конкурентних відносин, даний напрямок дослідження завжди залишатиметься актуальним, оскільки рейтинги змінюються щороку. Тому виявлення успішних країн, рейтинги яких покращуються, та чинників їх конкурентоспроможності є важливим для країн, позиції яких погіршуються, оскільки вивчення досвіду та його використання стає одним з джерел визначення векторів розвитку країн та підвищення їх конкурентоспроможності.

Мета дослідження і виклад основного матеріалу. Використовуючи дані щодо рейтингів країн за рівнем національної конкурентоспроможності провідних світових організацій, дослідити стан та динаміку рейтингів країн, визначити основні чинники, що впливають на рівень конкурентоспроможності країн. Проаналізувати міжнародні конкурентні відносини країн у сучасних умовах.

У світовій науковій практиці дослідження міжнародної конкуренції виділяють три основних центри, на результати досліджень яких спираються вчені, політики, економісти усього світу:

- Інститут стратегії й конкурентоспроможності при Гарвардському університеті (США), очолює Майкл Портер;

- Всесвітній економічний форум у Давосі (Швейцарія);
- Міжнародний інститут розвитку менеджменту (Швейцарія).

Кожна з цих установ має свою методику та підходи до визначення рівня конкурентоспроможності окремих країн та їх рейтингів (табл. 1). Найбільш широкомасштабні дослідження проводяться Інститутом стратегії й конкурентоспроможності й Всесвітнім економічним форумом, їх дослідження охоплюють близько 120-140 країн, в той час, коли Міжнародний інститут розвитку менеджменту аналізує показники лише близько 60 країн.

Усі ці установи щорічно публікують результати досліджень, які відображають загальний рейтинг країни у світовому економічному середовищі та рейтинги за окремими показниками. Дані рейтинги знаходяться у вільному доступі й можуть бути надійним джерелом інформації, яку підготовлено висококваліфікованими експертами. Проведене дослідження, результати якого представлено у даній статті спираються на дані Всесвітнього економічного форуму.

Фахівці Всесвітнього економічного форуму визначають конкурентоспроможність як набір інститутів, стратегій і факторів, які визначають рівень продуктивності країни [6]. Під час аналізу оцінено рейтинги та чинники конкурентоспроможності першої двадцятки світу, країн Східної Європи та окремих пострадянських країн.

У світовій економіці визначилися країни-лідери за показниками конкурентоспроможності. Міцну позицію за результатами GCI 2009–2010 у світовому рейтингу конкурентоспроможності посідають провідні країни Північної Америки, а саме США та Канада. Безперечним лідером протягом тривалого часу були США, для яких звичним стали 1 та 2 місця у світовому рейтингу, відповідно за даними GCI 2008–2009 та GCI 2009–2010 з коефіцієнтом 5,59. Місце Канади визначилося у кінці першої десятки, за результатами GCI 2008–2009 -10 місце, а за GCI 2009–2010 – 9 місце.

Таблиця 1

Характеристика методик оцінки конкурентоспроможності країн

Установи	Методологія оцінки
<p>Інститут стратегії й конкурентоспроможності при Гарвардському університеті (США), очолює Майкл Портер</p>	<p><i>Business Competitiveness Index</i> – індекс конкурентоспроможності бізнесу заснований на теорії конкурентних переваг М. Портера і оцінює конкурентоспроможність країн на мікрорівні. Він включає в аналіз вплив таких чинників, як продуктивність компаній, збільшення їх операційної ефективності, а також якість бізнес-середовища. Індекс складається з двох показників: якість національного бізнес-середовища, організація та стратегії компаній. Досліджується більш 120 країн.</p>
<p>Міжнародний інститут розвитку менеджменту (Швейцарія)</p>	<p><i>Growth Competitiveness Index</i> – індекс конкурентоспроможності включає 4 групи чинників:</p> <ul style="list-style-type: none"> - економічні показники; - ефективність управління; - ефективність бізнесу; - інфраструктура <p>Ці групи охоплюють 20 суб-чинників, які включають більш 300 критеріїв Досліджується близько 60 країн.</p>
<p>Всесвітній економічний форум у Давосі (Швейцарія)</p>	<p><i>Global Competitiveness Index</i> – глобальний індекс конкурентоспроможності, він включає 12 компонентів конкурентоспроможності:</p> <ul style="list-style-type: none"> - установи; - інфраструктура; - макроекономічна стабільність; - здоров'я та початкова освіта; - вища освіта та професійна підготовка; - ефективність товарного ринку; - ефективність ринку праці; - фінансовий ринок; - ємність ринку; технологічна готовність; - умови бізнесу; - інновації <p>Досліджується більш 130 країн.</p>

Суттєву конкуренцію країнам Північної Америки складають країни Євросони, а саме, Швейцарія (1 місце, + 1 позиція), Швеція (4 позиція), Данія

(5 позиція, -2 позиції), Фінляндія (6 позиція), Німеччина (7 позиція), Великобританія (13 позиція, -1 позиція), Франція (16 місце), Бельгія наприкінці другого десятку [6].

Серед пострадянських країн найвищу позицію у світовому рейтингу конкурентоспроможності займає Естонія, яка за останнім рейтингом опустилася на 35 позицію з 32 за попереднім дослідженням. У п'ятому десятку на 51 та 53 позиціях поряд з Індією, Йорданією, Мальтою, з коефіцієнтом 4,3, опинилися Азербайджан та Литва, відповідно. У шостому десятку відзначилися одразу три пострадянських країни, на 63 позиції – Росія, на 67 та 68 позиції – Казахстан та Латвія, відповідно. Причому всі ці країни демонструють падіння рейтингу конкурентоспроможності порівняно з попереднім періодом. Найбільше з 54 до 64, тобто 14 позицій, спостерігається падіння Латвії, значним з 51 до 63, тобто 12 позицій, воно було й у Росії. Останнім часом суттєво погіршилася конкурентоспроможність України, одразу на 10 позицій з 72 місця до 82 опустився ранг її у світовому рейтингу конкурентоспроможності [6].

У економічній літературі питання про склад і зміст факторів, що обумовлюють і формують рівень конкурентоспроможності країни має дискусійний характер. У процесі досліджень доведено, що найбільший вплив здійснюють такі фактори як: ВВП на душу населення, інфляція, рівень безробіття, бюджетний дефіцит, питома вага послуг у структурі ВВП, експорт та імпорт товарів, прогнозована тривалість життя, реальне зростання ВВП на душу населення [8]. Провідним фактором під час аналізу рівня економічного розвитку є показники ВВП на душу населення. Цей фактор покладений в основу міжнародних класифікацій, що поділяють країни на розвинуті і ті, що розвиваються. Так, до числа розвинутих країн належать країни з виробництвом ВВП на душу населення від 6-7 тис. дол. на рік і вище [16]. Серед досліджених країн (табл.2) усі країни, крім Грузії можна віднести до розвинутих країн, в тому числі й Україну. Найвищий рівень ВВП на душу населення, який становив більш 50 тис. дол. спостерігається у Сінгапурі. Перше та друге місце у світовому рейтингу посіли Швейцарія та США, ВВП на душу населення яких перевищив 40 тис. дол., а саме становив 41,4 та 46 тис. дол., відповідно. З даних таблиці видно, що в усіх країнах, які мають індекс конкурентоспроможності більш 5 балів, ВВП на душу населення перевищує 30 тис. дол. Таким чином, саме показник ВВП на душу населення у значній мірі характеризує конкурентоспроможність країни у світі.

Одним з показників, що характеризує економічні процеси у країні є рівень інфляції. Слід відзначити, що у 2009 році серед країн, які увійшли до першої двадцятки є країни, у яких спостерігалися дефляційні процеси, тобто індекс споживчих цін був меншим за 100%, до таких країн належать Швейцарія, США, Швеція, які посіли 1, 2 та 4 місце, а також Японія, Гонконг та Тайвань. У інших країнах першої двадцятки, таких як Бельгія та Нова Зеландія рівень цін не змінився протягом року, у таких як Німеччина, Фінляндія, Канада, Франція, Австрія, приріст цін був у межах 1%. Найбільша

інфляція, серед країн першої двадцятки мала місце у Великобританії та Кореї, приріст цін становив 2,2 та 2,8%, що є допустимим рівнем для характеристики цінової ситуації як стабільної. Найвищі темпи інфляції серед досліджених країн спостерігаються у Росії (63 у рейтингу), приріст цін становив 11,7%, та Україні (82 у рейтингу), приріст цін склав 12,3%. Отже, суттєво погіршує рейтинг конкурентоспроможності країни її макроекономічна нестабільність.

Значний вплив на рейтинг конкурентоспроможності країни справляють такі два важливі блоки показників, як технологічний розвиток й інноваційний потенціал, саме їх стан визначає стадію розвитку країн. Країни, в яких ці показники високі відносяться до тих, що знаходяться на третій стадії розвитку, яка залежить від інновацій. Можливість розвитку даних складових у визначальній мірі залежить від рівня інвестицій. Аналіз частки інвестицій у ВВП показав, що найвищий рівень інвестицій відносно ВВП мають такі країни як Корея (19 місце), Сінгапур (3 місце у рейтингу) та Австралія (17 місце), більш 28%.

Таблиця 2

Показники конкурентоспроможності країн у 2009 р.*

	Ранг	Індекс конкурентоспроможності	ВВП на душу населення, тис. дол.	Інфляція, %	Інвестиції, % від ВВП	Частка населення за межею бідності**, %
Швейцарі	1	5,6	41,4	-0,5	20,4	7,5
США	2	5,59	46	-0,3	12,3	12
Сінгапур	3	5,55	52,2	0,2	28,9	0
Швеція	4	5,51	36,6	-0,3	17,4	0
Данія	5	5,46	36	1,3	18,8	12,1
Фінляндія	6	5,43	34,1	0	19,8	0
Німеччин	7	5,37	34,1	0,3	17,9	11
Японія	8	5,37	32,7	-1,4	20,6	0
Канада	9	5,33	38,2	0,3	20,9	10,8
Нідерланд	10	5,32	39,5	1,2	18,9	0
Гонконг	11	5,3	42,8	-0,5	20,9	10,5
Тайвань	12	5,22	32	-0,9	18,7	1,08
Великобр	13	5,2	34,8	2,2	14,9	14
Норвегія	14	5,19	57,4	2,1	21,4	0
Австралія	15	5,17	40	1,8	28,5	0
Франція	16	5,13	32,6	0,1	20,6	6,2
Австрія	17	5,13	39,2	0,4	20,8	6
Бельгія	18	5,09	36,8	0	21,4	15,2
Корея	19	5	28,1	2,8	29,3	15
Нова Зел.	20	4,98	27,4	0	20,1	0
Чехія	31	4,67	24,9	1	22,7	0
Естонія	35	4,56	18,5	-0,1	21,8	19,5

Словенія	37	4,55	27,7	0,9	24	12,3
Польща	46	4,33	17,9	3,5	20,1	17
Словаччи	47	4,31	21,1	1,6	23,6	21
Ліва	53	4,3	15,5	4,5	18,3	4
Росія	63	4,15	15,1	11,7	20,2	15,8
Румунія	64	4,11	11,5	5,6	25,6	25
Латвія	68	4,06	14,4	3,5	21,3	0
Болгарія	76	4,02	12,5	1,6	24,8	14
Україна	82	3,95	6,3	12,3	18	35
Грузія	90	3,81	4,4	1,7	22,5	31

*Розроблено автором на основі даних The Global Competitiveness Index 2009–2010 та CIA World Factbook [6, 7].

Високими вони також є у таких країнах як Румунія, Болгарія, Чехія, Словаччина, Грузія, їх рівень відносно ВВП становить 23-25%. Не зважаючи на те, що у 22 з досліджених країн рівень інвестицій відносно ВВП перевищив 20%, їх розмір суттєво відрізняється. Так, інвестиції Грузії становлять більш 22% від ВВП, що перевищує рівень країн першої десятки, але їх розмір є значно меншим, оскільки ВВП на душу населення Грузії у 10-12 разів менший країн-лідерів, зокрема більшості Європейських країн, не говорячи вже про Сінгапур, де і рівень інвестицій і ВВП на душу населення значно більші. Інвестиційні процеси в Україні не відповідають за рівнем та обсягами провідних країн світу. Низький розмір ВВП на душу населення та низький рівень інвестицій відносно ВВП, 18%, призводять до того що обсяг інвестицій у 6-8 разів менший порівняно з країнами-лідерами за конкурентоспроможністю у світовому рейтингу. Це також не дає можливості країні розвивати економіку, внаслідок чого Україна знаходиться на другій стадії й суттєво залежить від інвестицій, за таких умов не має можливості навіть для того, щоб потрапити до групи країн, що переходять з другої стадії на третю.

Взаємозалежними чинниками є конкурентоспроможність економіки та рівень життя населення. Чим вище рівень економічного розвитку країни тим, вище її конкурентоспроможність, в той же час, тим вище рівень життя населення, чим більш високі темпи розвитку економіки. Покращення рівня та якості життя населення – це одна з необхідних умов розвитку людського потенціалу. Серед фундаментальних чинників національної конкурентоспроможності важливе місце посідає здоров'я та початкова освіта, до групи чинників, що підтримують ефективність належить вища освіта, але найголовнішим залишається рівень оплати праці, який визначає рівень доходів населення країни та платоспроможний попит. Саме низький рівень оплати праці, соціальних виплат стали основними причинами того, що Україна серед усіх досліджених країн має найвищий показник частки населення, що знаходиться за межею бідності. Саме розвиток людського капіталу та покращання якісного складу трудових ресурсів має стати однією з

ключових фундаментальних складових національної програми підвищення конкурентоспроможності. Важливе місце у цьому також має бути відведено покращенню соціальної сфери, перед усім сфер охорони здоров'я, дошкільної та початкової освіти, вищої освіти. Таким чином, пошук шляхів підвищення національної конкурентоспроможності стає важливим не тільки для покращення позиції країни на світовій арені, а й для створення належних умов для подальшого економічного зростання розвитку людського потенціалу.

Керівники країн, провідні політики та економісти мають систематично відстежувати зміни позицій у світовому рейтингу конкурентоспроможності. За даними вересня 2010 року відбулися суттєві зміни у рейтингу конкурентоспроможності країн. З початку 2010 року міцно тримається на першому місці Швейцарія, покращили свої рейтинги Швеція (з 4 місця перемістилася на друге), на дві позиції покращили свої результати Німеччина, Японія та Нідерланди, які, за попередніми даними 2010 року, посіли 5, 6 та 10 місце, відповідно. Якщо останніми роками домінування США у світовому рейтингу було безперечним, країна посідала 1 чи 2 місце, то за останніми даними у рейтингу конкурентоспроможності місце країни знизилося до 4. Зі знаком мінус серед першої десятки країн у світовому рейтингу також змінилися місця Фінляндії, Данії, Канади [4]. Слід також відзначити, що у світовій десятці найбільш конкурентоспроможних країн шість – це провідні країни Єврозони, яким вдається зміцнювати свої позиції, перед усім це Швейцарія, Швеція та Німеччина. Висока позиція провідних Європейських країн, що входять до групи лідерів, у значній мірі підкріплюється позитивними наслідками процесів глобалізації, а саме формуванням єдиного економічного, фінансового, інформаційного простору у рамках Єврозони.

Посилення й поглиблення кризи у таких пострадянських країнах, як Азербайджан, Латвія, Казахстан, Україна, відсутність належних умов для розвитку бізнесу, нестабільна макроекономічна ситуація, подальше зниження рівня життя населення призвели до того, що за 9 місяців 2010 року позиції цих країн ще більш суттєво погіршилися: Україна опустилася до 89 місця, Азербайджан, Латвія, Казахстан погіршили свої рейтинги на 6, 2 та 5 позицій [4]. На сьогоднішній день, за даним Всесвітнього економічного форуму визначено країни, які знаходяться на тій чи іншій стадії розвитку (рис. 1) [6].

Усі країни, що входять до першої двадцятки рейтингу конкурентоспроможності знаходяться на 3 стадії розвитку, тобто стадії конкурентоспроможності на основі інновацій. Україна разом з Armenією знаходяться на другій стадії - конкурентоспроможності, яка заснована на інвестиціях. Росія переходить зі стадії конкурентоспроможності на основі інвестицій до конкурентоспроможності на основі інновацій поряд з такими пострадянськими країнами, як Латвія та Литва, та європейськими країнами, Польщею, Румунією, Угорщиною, Хорватією.

Рис. 1 Країни за стадіями розвитку

Необхідно констатувати той факт, що серед країн, які знаходяться на третій стадії конкурентоспроможності, немає жодної пострадянської країни та країни

Східної Європи, в основному це країни, які знаходяться у першій двадцятці, серед яких міцні позиції займають країни Єврозони. Таким чином, можна стверджувати, що рівень інноваційної активності у значній мірі визначає позицію країни у світовому рейтингу конкурентоспроможності.

Характеризуючи сучасну світову економіку на основі розподілу країн за стадіями конкурентоспроможності слід відзначити, що лише третина країн, які увійшли до вибірки Всесвітнього економічного форуму, знаходяться на третій стадії розвитку, на якій конкурентоспроможність зумовлюється інноваційним напрямком розвитку економік країн. Майже половина – це країни, які знаходяться на першій стадії чи стадії переходу з першої до другої. Це свідчить про недостатній рівень розвитку світової економіки й зумовлює суттєву диференціацію умов розвитку країн, які знаходяться на першій та третій стадіях. У майбутньому швидкого покращення та розвитку світової економіки важко очікувати, оскільки внаслідок фінансово-економічної кризи окремим країнам важко

утримуватися на третій стадії й підтримувати інноваційну спрямованість розвитку, а готові до переходу з другої до третьої стадії менш 10% досліджених країн.

На сьогоднішній день вчені наполягають на тому, що у майбутньому саме інноваційний розвиток країн буде визначати їх конкурентоспроможність й вектор розвитку світової економіки в цілому. Підвищується також роль рівня освіти і науки, який визначатиме кваліфікацію працівників й темпи науково-технічного прогресу, наголошується на необхідності підвищення ефективності комунікацій й транспортної інфраструктури, створення та підтримки сприятливого бізнес-середовища [1].

Висновки. Дослідження міжнародної конкурентоспроможності країн в умовах глобального економічного розвитку залишається однією з найбільш важливих економічних напрямів. Процеси глобалізації сприяють загостренню міжнаціональної конкуренції. Провідні країни світу завдяки своєму економічному зростанню намагаються посилити свої конкурентні переваги, серед яких все більшого значення набувають стан та розвиток технічної сфери, інноваційні зрушення, сприятливе бізнес-середовище. Лідерами у світовому рейтингу конкурентоспроможності залишаються країни, які визнані лідерами в інноваційній сфері, це передусім провідні країни Європи, які входять до Єврозони (Швейцарія, Швеція, Фінляндія, Данія, Німеччина), найбільші країни Північної Америки (США та Канада). Конкуренцію цим країнам складають такі азіатські країни як Сінгапур та Японія.

Країни Східної Європи та пострадянські країни суттєво поступаються за рівнем конкурентоспроможності провідним країнам світу. Росія та Україна останнім часом і надалі втрачають свої позиції у світовому рейтингу, основними причинами чого стали макроекономічна та політична нестабільність, невизначеність бізнес середовища, і найголовніше – недостатні інвестиції та низькі темпи інноваційного розвитку.

Теорія міжнародної конкурентоспроможності країни має бути максимально використана сектором державного управління під час визначення головних пріоритетів та програм економічного розвитку. Першочерговим завданням пострадянських країн є забезпечення економічної відкритості та інтеграція у світове господарство, максимальне використання свого потенціалу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Dahlman Carl Technology, globalization, and international competitiveness: Challenges for developing countries/ [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <www.un.org/esa/sustdev/publications/industrial.../1_2.pdf>
2. Durand Mattine, Giorno Claude Indicators of international competitiveness: conceptual aspects and evaluation / [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <www.oecd.org/dataoecd/40/47/33841783.pdf>

3. Gereffi Gary The International Competitiveness of Asian Economies in the Apparel Commodity Chain/ [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <www.usembassy.it/pdf/other/RS22445.pdf>
4. Press Releases / [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <<http://www.weforum.org/pressreleases>>
5. Schnabel Morton International competitiveness labor productivity leadership and convergence among 14 oecd countries/[Електронний ресурс]. — Режим доступу: <www.esa.doc.gov/reports/internationalcompetitiveness.pdf>
6. The Global Competitiveness Index 2009–2010/ [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <[www3.weforum.org/docs/WEF_Global Competitiveness Report_2010-11.pdf](http://www3.weforum.org/docs/WEF_Global%20Competitiveness%20Report_2010-11.pdf)>
7. World Factbook / [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/index.html> >
8. Антонюк Л. Л. Конкурентоспроможність національної економіки в умовах глобалізації: Дис... д-ра екон. наук: 08.05.01 / Антонюк Л. Л. – К., 2004. – 463с.
9. Головченко Н.З. Міжнародна конкурентоспроможність національної економіки та її регіонів в умовах глобалізації: методичні підходи/ [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Dtr/ep/2010_2/files/EC210_15.pdf>
10. Данейко П. В. Национальная конкурентоспособность: новая парадигма/[Електронний ресурс]. — Режим доступу: <research.by/pdf/1999_n2r01.pdf>
11. Конкурентоспроможність економіки України: стан і перспективи підвищення [Текст]/ За ред. д-ра екон. наук І. В. Крючкової. – К: Основа, 2007. - 488 с.
12. Манцуров І.Г. Статистика економічного зростання та конкурентоспроможності країни [Текст]/ Монографія/ І.Г. Манцуров. — К.: КНЕУ, 2006. — 396 с.
13. Нілова Н.М., Крапивний І.В. Конкурентоспроможність економіки та чинники її зростання/ [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <[www.lib.academy.sumy.ua/library/Article5 CNilova_6.pdf](http://www.lib.academy.sumy.ua/library/Article5_CNilova_6.pdf)>
14. Портер М. Конкурентные преимущества стран / [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <www.seinstitute.ru/Files/Veh6-35_Porter.pdf >
15. Уніят А. В. Критерії та оцінка конкурентоспроможності країн на міжнародному рівні [Текст]/ А. В. Уніят // Галицький економічний вісник. — 2009. — № 2. — С. 713. — (світова економіка й міжнародні економічні відносини).
16. Швець І. Конкурентоспроможність країн сучасного світу: аналіз факторів впливу/ [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <www.dialogs.org.ua>